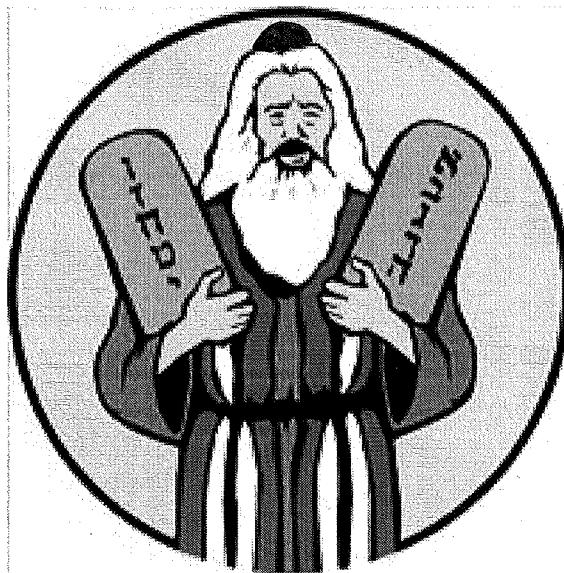

Distinguished Decalogue:
What is Special about the Ten Commandments?

Rabbi Efrem Goldberg

reg@brsonline.org

February 10, 2012

1. Aseres Ha'Dibros

God spoke all these statements, * saying:
 2 I am HASHEM, your God, Who has taken you out of the land of Egypt, from the house of slavery.
 3 You shall not recognize the gods of others in My presence. * You shall not make yourself a carved image nor any likeness of that which is in the heavens above or on the earth below or in the water beneath the earth. 4 You shall not prostrate yourself to them nor worship them, for I am HASHEM, your God — a jealous God, Who visits the sin of fathers upon children* to the third and fourth generations, for My enemies;

משה אל-הים ויאמר אלהים: וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמור: 'אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים; לא יהיה לך אלהים אחרים על-פני; לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים; מפתח לא תשקחנה להם ולא תעבדם כי אנכי יהוה אלהיך אל קנא פקר עון אבת על-בנים ועל-שלישים ועל-רבעים לשונאיך

2. Rashi
 R' Shlomo Ytzchaki
 (1040-1105) France

שתי חכמים
 7 מדכתיב אשר כתבתי להורותם לא יתכן לפרשו על ספר התורה, דהא כתיב הספר לא היתה על ידי תקייה אלא עיי משה, דכתיב (בפרק לא בר) ויהי ככלה נעשה לכתוב את דברי התורה הזאת על ספר עד זמנא, אלא על כיון אפשרות הדברות קאי:
 ראשי
 אנלי לשון גדולים כמו ומתנליה קראתיק (ישעיה מה ט) ואלל מן הרוח (נמוכר יא טה) שש ממות חלילה (ישוקל מה ט); (יב) ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה: עדה אלי הדירה והיה שם. ארבעים יום: את אחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם. כל שש ממות וקלש עשרה ממות ככלל עשרת הדברות הן (ל נמ"ד יג טו), ורבינו סעדיה פירש בלחזקתו שיקד לכל דבור ודבור, מלל המלוות טו:

3. Maharal R' Yehuda Loew
 (1520-1609) Prague

4. Talmud—Shabbos 88b

The Gemara resumes its discussion about the giving of the Ten Commandments:
R' Yochanan said: What is the meaning of that which is written: **וה' יתן אקרו המבשרות צבא** ^[66] **— My Lord made a declaration, the heralds are a mighty host? — Every single statement** ^[67] **that emanated from the mouth of the Holy One, Blessed is He, — was divided into seventy languages.** ^[68]

5. Midrash Rabbah - Bamidbar 15

ומה שאמר כי החזיר הקב"ה התורה על כל האומות דבר זה נתבאר במקומו כי התורה היא מצד הש"י, לכך היא שייכת לכל, כי התורה היא החכמה העליונה ושייכת לכל האומות, רק מצד המקבל שייכת לישראל דוקא, אבל מצד התורה עצמה אין גבול אליה והיא מוגהת לפני הכל, רק מצד המקבל אין מקבל לה רק ישראל, ומצד התורה היא אל הכל אם יש כאן מקבל, ואומרים כלם כלום כפיית עלינו הר כגיגית, כלומר כי הש"י נתן, התורה לישראל שהכריח אותם, כי לא היה רשות לישראל לסלק עצמם מזה והיו מוכרחים לקבל התורה, וזה שכפה עליהם הר כגיגית, מפני שכל מעשה בראשית היו תלויים ועומדים עד שיקבלו ישראל את התורה, וכמו שכל מעשה כראשית נברא כרצון הש"י ועל כרחם של גבראים, כמו שאמרו (אבות פ"ד) על כרחך אתה נולד, ואם הי' קבלת התורה כרצון ישראל, והתורה הוא דבר שתלוי בו כל העולם, נמצא שהיה כל מעשה בראשית תלויים ברצון ישראל [אם] הם היו רוצים לקבל, וזה אי אפשר כי הכל מן הש"י ולא מן האדם, אבל עתה שכפה עליהם הר כגיגית היה (לכך) הבריאה מצד הש"י כי הוא כפה עליהם הר כגיגית והיו מוכרחים לקבל את התורה, ועוד כי ישראל [קבלו] מלכותו ית' עליהם כמו שאמר (שמות כ') אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך וגו', והמלך גזור על עמו, ולפיכך ראוי שיהיה כופה עליהם הר כגיגית שיקבלו את התורה, ועוד נתבאר זה במקום אחר ואין כאן מקום להאריך כלל *

הוא נושא נחת רוח ליוצרו בזמן שאדם עוסק בת"ת = בתלמוד תורה = והוא בעל מעשים טובים ושומר עצמו מן החטא, כף אחת כנגד הלוחות שנכתבו מיד הקב"ה כמה דתימא (שמות לב) והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים וגו', עשרה זהב אלו עשרת הדברות שהיו כתובים בלוחות כמה דתימא (דברים י) ויכתוב על הלוחות כמכתב הראשון וגו' זהב כמה דתימא (שיר /השירים/ ה) ידיו גלילי זהב ואומר הנחמדים מזהב וגו' מלאה קטורת שתר"ג מצות בלולות בהן וכן את מוצא תר"ג אותיות יש מן אנכי עד אשר לרעך כנגד תר"ג מצות ו' יתירות כנגד ז' ימי בראשית ללמדך שכל העולם לא נברא אלא בזכות התורה הוי מלאה קטורת שכן ק' מתחלפת בד' א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ועולה חשבון התיבה אחר כן למנין תר"ג, ד"א מלאה קטורת שבוין כל דבור ודבור שהיו כתובים בלוחות פרשויותיה ודקדוקיה של תורה היו כתובים ואתיא כההיא דאמר חנניה בן אחי ר' יהושע ידיו גלילי זהב אלו שני לוחות הברית שכתוב עליהן כתובים באצבע אלהים גלילי זהב מה הגלים הללו בין גל גדול לגל גדול קטנים כך בין כל דיבור ודיבור פרשויותיה של תורה היו כתובים ודקדוקיה

6. Talmud – Berachos 12a

The Gemara discusses another segment of the aforscited Mishnah. The Mishnah stated:

וְקֹרְאִים עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת – AND THEY WOULD RECITE THE TEN COMMANDMENTS, וְשָׁמַע וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ יֵאמָר – and the three paragraphs that form the *Shema*, which are: "HEAR O Israel," "AND IT WILL COME TO PASS IF YOU WILL HEARKEN" and "AND (HASHEM) SAID." – אָמַת וְיֵצִיב נְעֻבָדָה וּבִרְכַת בְּהִינִי – They would then continue with the following three blessings: "EMES VEY-ATZIV," THE BLESSING OF THE TEMPLE SERVICE, AND THE BLESSING OF THE KOHANIM.

The Gemara discusses the practice of reciting the Ten Commandments along with the *Shema*:

אָמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל – Rav Yehudah said in the name of Shmuel: אָף בְּבִלְוֵי בְּקִשׁוֹ לְקִרְוֵה כֵן – They (i.e. the Sages) wished to recite [the Ten Commandments] along with the *Shema* in this manner even in the provinces, i.e. even outside the Temple,¹² אֲלָא שְׂכַבְרָ בְטָלוּם – but soon abolished them (i.e. their recitation) מִמֵּנִי תְרַעוּמַת הַמֵּינִין – because of the arguments of the heretics.¹³

תְּרַעוּמַת הַמֵּינִין: כָּלָּה וְלִמְדוּ לַעֲמִי הַמֵּלֶךְ לֹאן שֶׁאֵל מַלְכָּה אִמְתָּ וְחֵדְשׁ שֶׁלֹּא קִרְוִין אֵלָּה מֵה שֶׁאֵמַר הַקְּדוֹשׁ יְיָ וְשָׁמַע מִמֵּנִי כַּמֵּינִי הַמֵּינִין עֲשׂוּ"ס

The Gemara supports this from a Baraisa:

רַבִּי יִתָּן – It was taught likewise in a Baraisa: בְּבִלְוֵי בְּקִשׁוֹ לְקִרְוֵה כֵן – THEY WISHED TO RECITE [THE TEN COMMANDMENTS] IN THIS MANNER even IN THE PROVINCES. אֲלָא שְׂכַבְרָ בְטָלוּם מִמֵּנִי תְרַעוּמַת הַמֵּינִין – BUT SOON ABOLISHED THEM (i.e. their recitation) BECAUSE OF THE ARGUMENTS OF THE HERETICS.

The Gemara cites a related incident:

רַבָּה בַר בַּר חַנַּנְהָ – Rabbah bar bar Chanah (thought to institute recitation of [the Ten Commandments] along with the *Shema* in Sura. אָמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא – Rav Chisda said to him: כְּבָר בְטָלוּם מִמֵּנִי תְרַעוּמַת הַמֵּינִין – But they already abolished their recitation once before because of the arguments of the heretics! How can you consider reinstating it?

A similar incident:

אֲמַיְמַר חָשַׁב לְמַקְבְּעֵיהוּ בְּנֵהרְדֵא – Ameimar thought to institute recitation of [the Ten Commandments] along with the *Shema* in Nehardea. אָמַר לֵיהּ רַב אֲשִׁי – Rav Ashi said to him: כְּבָר בְטָלוּם מִמֵּנִי תְרַעוּמַת הַמֵּינִין – But they already abolished their

7. Rashi

8. Teshuvos Ha'Rambam

(1135-1204) Egypt

הַתְּשׁוּבָה

זוהי אשר הנחיי הרב הנסתר גי' לישב. הוא הראוי והראוינו ראיות נכונות לטי דינו אנשי העיון ואין להוסיף עליהן. וכך היה ראוי לעשות. (ר"ל) בכל מקום שמנהגם לעמוד צריך למנעם. בגלל מה שמנוע בזה פן ההפך באמונה ונמה (ס' מרמזים שיש בחזרה מדרגות ומקצתה מעולה ממקצתה. חזר רצ' עד מאד. ופן הראוי לסתום כל המתחים. שמכאן לואח האמונה הרעה. ומה שסען החכם האחר. שבגוראד ומקצת הערים עושות זאת. אין זה ראיה בשום פנים. לפי שאם נמצא אנשים חולים. לא נחליא הבריא מאנשיה. כדי שיהיו שווים. אלא נשתדל לתת כל תולת שנוכל. ואלה הקראים¹⁴ אינם אלה אשר קורין אותם החכמים מינים. אלא קורין אותם צדקין וביחוסין.¹⁵ להוציא הכותים.¹⁶ והמינים הם אשר נתמסרו להם האמונות בעיקרי התורה. ומכללם האומרים "אין תורה פן השמים".¹⁷ וכבר ביארנו שאין הפרש בין המכחיש התורה כולה או מכחיש ספוק אחר ואמר "משה מסי עצמו אמר". והיה פן המינים מי שהאמין. שאין פן השמים אלא "הברכה ושאר התורה משה מסי עצמו אמר. ולכן ביטלו קריאתו ככל יום. ואסור בשום פנים לעשות בחזרה מקצתה מעולה ממקצתה. ועיינו בדברינו בזה בסדרוש המשנה בפרק חלק.¹⁸ וככה משה.

10. R' Moshe Feinstein

(1895-1986) NY

9. R' Eliezer Waldenberg

(1915-2006) Israel

ה) מכל הדין נראה ברור להלכה שאין לשנות מנהג בני ישראל. ומנהג האבות. ולא מנהג המקום בזה. ומעידני כי זה צרות בשנים שההפלתו כבתי כנסיות וישיבות ובאהלי הורה כאן באה"ק עם גאונים צדיקים קדושי עליון ויעיא. וכולם המשיבו בדת להחזיק ולהוק מנהג זה לעמוד בשעת קריאת י' הדברות ובהשגחה שיתירם לא יפרשו בזה. ולפי הנשעם נהגו ונהגים כן גם אצל אה"נ. ערות הספרדים בהרבה בתי כנסיות.

לכן לית דין צריך בושה. במקומות שנהגו לעמוד בשעת קריאת י' הדברות. אין לשנות להם ממנהגם ומנהג אבותיהם שביום. וגם יחידים במקרא המחללים אצלם אינם רשאים לנהוג אחרת. כאשר הצלה היחידא-ג'ל בספר טוב עין שס'. וכן בספר אגרות משה סס'. וכזו שלא יתא נראה הדבר כמזלזלים ח"ו. וכל המכבד את התורה נוסו מבודד על הדברות. והגני בברכה

אליעזר יהודה וולדינברג

11. R' Ovadia

Yosef

לקולקום. ולכן בעובדא וו שנתנו לעמוד בעת קריאה זו מסני שנה וכו' כל ישראל בעצמן לטעם פני הקב"ה בעצמו שזה דבר היותר גדול לחסיבות ישראל דבשביל זה הוצרכו לכל הכנות וטהרה. שהוא דבר המובן לכל אדם אף שאסור אולי להוסיף לתרעומת המינים בסברא בעלמא אין להקפיד בשביל זה כל ופן שלא ארע שהמינים יסעו את הע"ה לומר כן. וביון שזהו זנין אחר אינו בכלל מה שבטלו הקריאה ולפי"ן אין לרבות מלתא למלתא בסברות אלא אין לך בו אלא מה שנאמר כבר ולא למילף מה דבר חדש. לכן נראה דאין לשנות פן המנהג. והוא ככל מנהג שאף אלו שבאים ממקום שלא נהגו כן אסור מדיו אל ישנה אדם מפני המחלוקה שהנן בפסחים דף ג' וס' צדקה בזה שיעודים שיסגרו שיש בזה דמיון להא דבטלו מלקרות לא יחקנו כלום כמה שישבו דהרי אם נפ בזה שייך חשש תרעומת המינים הרי יהיה זה כפי רוב הפס ואם הוא שלא יהיה נשיע בזה אין לו עצה אלא לעמוד בשבת זו בכל הקריאה. אבל אדרבה לדינא אסור לשנות ממנהג הצבור בדלעיל וכדכתבתי.

משה פיינשטיין

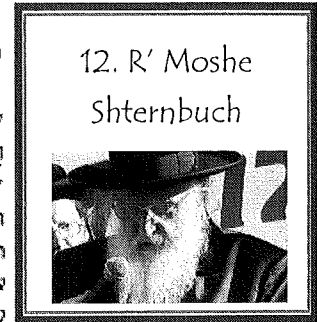
אביד אהבך בלוי"ג

בפסוק: אסור לציבור או ליחיד לעמוד בשעת קריאת עשרת הדברות, ויחיד חנוצא כבית כנסת שנוהגים בו שהקהל עומד על רגליו בשעת קריאת עשרת הדברות, ואין לאל ידו לשנות מנהגם, יקדים לעמוד בתחילת קריאת הפרשה, או לכל הפחות יעמוד בתחילת קריאת העולה לספר תורה שהזמן לקרוא כפרשת עשרת הדברות, כדי שלא יהיה כיושב בין העומדים וכמזלזל בקדושת עשרת הדברות.

דברי הרמב"ם הם נפלאים ואין לזוז ממנו, רק בזה"ז לא חיישינו לתרופת המינים וכמבאר בלבוש הצי"ד נוכל לעמוד בעשרת הדברות, אבל יש עצה לעי"ד לצאח לכי"צ וכשם שבקיש אם ירשב אסור לעמוד אבל יכול לעמוד קודם שמגיע לק"ש, גם כאן ראוי לעמוד קצח קודם קריאת עשרת הדברות ולא ממש לעשרת הדברות שלא היא מוכת שעומד רק לעשרת הדברות וש"י לכי"צ. תכון לרדק בעשרת הדברות לעשות כן, מפני שכיון שנחשטש המנהג לעמוד בעשרת הדברות, ובאופן שמקדימים מעט קודם עשרת הדברות אין חשש תרופת המינים מנהגי ישראל קודם הם חז"ר לבטלם, ועי"ן במטה יהודה סי' א' א"ר שהביא מבית יעקב והיה אה"ן המנהג לעמוד, וכתב לישב המנהג שאין בזה חשש תרופת המינים משום שהכל ידעין שהם גי'תו בקול וכפרסום גדול, ומה שמצדו שאסור לקרוא עשרת הדברות בסדר החפילה, שלא יאמרו המינים אין תורה אלא זה, חתם הקפידא בזה רק על עצם הקריאה שלא יקראו רוקא זה, ולא על אופן הקריאה, אבל כיון שיש בזה גם קולא כיון דלהרמב"ם יש להחמיר לישב, נכתב לעמוד באופן שלכי"צ עב"ד כד"ן שעומד קצח קודם וכמ"ש.

סימן קמד

שאלה: אם לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות.

נהגו כל ישראל לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות, ובסידור בית יעקב מביא המנהג ומסיק שאין ליחיד לשנות מהמנהג, ואני חמה למה לנו לחלוק על הרמב"ם שאוסר בתשובתו (סימן מ"ו) הי"ל: "המנהג שהנהיג הרב שישבו בעת קריאת עשרת הדברות נכון הוא, וכל ראיותיו ראיות טובות ונכוחות, כפי מה שנראה מן הדין וכו' ואין להוסיף עליהם, וכן ראוי לעשות שבכל מקום שמהגם לעמוד שיבטלו מנהג זה ויהיו יושבים מפני שלא ימשך מה הפסד האמתה וכו' אין מן הראוי לעשות שום הפרש וחשיבות בעשרת הדברות יותר מכל שאר התורה, ומה שטען החכם ואמר שבבבל הם עומדים וכן בקצת ארצות אין ראיה מה כלל, לפי שאם נמצא מקצת אנשים חולים לא מפני זה ראוי להחליא את שאר העם עד שהיו כולם חולים, אלא אדרבה ראוי לבקש רפואת כל חולי שישמע לדבריו עד שיכריא" ע"ש.

13. R" Yosef D. Soloveitchik
(1903-1993) Boston

והנה קריאה דמורה שנכתב מתקיים בהור"ת פסוקים, רבל פסוקא ולא פסקי משה און לא פסקינן, ולכן בקריאת התורה רעלמא, דהוי קיום של תלמוד תורה (דחורה שבכתב) כרבים, כל הקריאה מתחלקת לשני פסוקים, אולם לפי מנהגו שאנו קוראים עשרת הדברות בטעם העליון, מוכת ראוי זה קיום צביל דתלמוד תורה וקריאת תורה שבכתב לבד (החלוי בקריאת פסוקים), אלא קיום בקריאת רביות — וזכר למעמד הר סיני, אשר על כן מתחלקת הקריאה לדבריה ולא לפסוקים, ובכמה קהלות נהגו שבשקודין את התורה נשכת פרישה יתרו ופרישה ואהתנן — קורין בטעם התחתון, רמעות קריאה היא בחורה ח"ת ורבים, ולזה כעין שתייה הקריאה בחור"ת פסוקים, וכשאר קיום קריאת דפתבי הקדש, ורוקא בחג השבועות קורין בטעם העליון, ולבאורה מאי שנו קריאת עשרת הדברות בחג השבועות מקריאתה בשבת, אלא נראה רלפיר"ד מובן שפיר, דבתג השבועות, קריאתה אינה בחורה ח"ת לבד, אלא גם בחורה וזכר למתן תורה ומעמד הר סיני, ולכן קורין או בטעם העליון, המחלק את הקריאה לדבריה. נוספת מנ"י"ת וצ"ל כביהמ"ד שלו היה לקרות חסיד את עשרת הדברות — אף בחג השבועות — בטעם התחתון לבד.]

והנה מה שאנו נוהגים לעמוד כשע"ה קריאת עשרת הדברות, והו' משום שאנו קורין בטעם העליון, והקריאה היא בחורה וזכר למעמד הר סיני, ולכן עריבים לעמוד, וכמו שעמדו העם סביבות ההר. ונראה דמה שגער הרמב"ם בחשובתו כאלו העומדים בשעת קריאת עשרת הדברות הוא משום דהמינים טוענים דשאני עשרת הדברות מטאר חלקי התורה, ויש יתרון לעשרת הדברות על שאר התורה, דמדברי הרמב"ם נראה בפירוטו שמהגם היה לקרוא בטעם התחתון (וכשאר קריאת כל התורה כולה) שהרי לא הזכיר כלל מונג הקריאה בטעם העליון, ולפי מנהג זה שפיר אסר עי"ז הטעם הני"ל. אבל למנהג רירן שאנו קורין בטעם העליון, נהיינו — לא בחורה קריאת פסוקים וקיום מקרא דחורה שבכתב, אלא בחורה רביות — וזכר למעמד הר סיני, או נמצא דמה שאנו עומדים אינו בכדי להראות יתרון או חשיבות מיוחדת לעשרת הדברות על שאר כל התורה כולה, אלא משום דהגם עמדו בשעת מעמד הר סיני בחתחת הבר, וכל זה אנו עושים וזכר למעמד הר סיני, ואחי שפיר מנהג העולם, ורו"ק. (מכ"י)

הרמב"ם נשאל נכתובות הרמב"ם שבסוף הנצאת אל המקורות הוא סי' א"ן אם ראוי לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות כמ"ה, וי"ל השאלה, דיש מי שפגע זה ותיבא ראייה מהיות רי"ל ביטלו קריאתם עם ק"ש מפני המינים שהיו אומרים שיש להם יתרון על שאר התורה, ואמר בהראתו שכל איש אשר יעמוד בעת קריאת עשרת הדברות כמ"ה ראוי לנעורו לפי שמעשה זה כדברי המינים אשר מאמינים כי עשרת הדברות יש להם יתרון על שאר התורה... יודנו דכינו דראוי בזה, ושכרו כפול מן השמים.

תשובה זה שופר החכם האי מהישיבה בעת הקריאה הוא הראוי, וראיתי כולם אמיניים כפי דה אנשי הראות, ואין להוסיף עליו, וכך ראוי לעשות בכל מקום אשר מנהגם לעמוד, ראוי למונעם מזה להיות שמגיע מזה הפסד האכזר, שיבואו לחשוב בחורה שיש לה יתרון קצחה על קצחה, וזה קשה עד מאד, וראוי לסחוט כל הפתחים המביאים לזאת האמונה הרעה וכו' וכתב משה עי"ל החשובה הרמב"ם.

ויש להמנהג, דכיון דהרמב"ם נער ככל חוקך כמנהג העמידה בשעת קריאת עשרת הדברות, היאך זה שנחשטש מנהג זה בכל הקהלות כנגד פסק הרמב"ם.

ואשר נראה לכאד בזה, דהרי בעשרת הדברות מלכד הטעם התחתון, יש בהם גם טעם עליון, וחלוקים הם הטעמים האלו בזה, דטעם התחתון מחלק את הקריאה לפסוקים כמו הטעמים של שאר כל התורה כולה, אבל הטעם העליון אינו מחלק את הקריאה לפסוקים אלא לדברות, ולכן, לפי הטעם העליון הטעמים מפרטים כמה פסוקים בדברת ושבת כאילו הם הכל פסוק אחד, והפסוק ולא חרצו לא תנאף ולא תנגב לא תענה כועך עד שיקר וחלק ע"י הטעם העליון לרי פסוקים חלוקים, מאחר שהלוקים הם לדי דברות.

עוד אומרו לאמר, יכוין אומרם ז"ל (וזהו ח"כ ג:) לטן שכל
 המורה כולם רמוזה בעשרת הדברות, והוא אומר
 לאמר, פירוש דברים אלו, יש בהם אמרות אמרות כללות
 ורמוזות:

וראיתי למה טוב עטם בהשמעת ה' לישראל, כי דברות,
 אנכי ולא יהיה לך, כי הם כי שרשים לבי כללות
 המצוות, מצות עשה, ומצות לא תעשה, אנכי היא עיקר ושורש
 כל מצות עשה, לא יהיה לך וגוי היא עיקר ושורש כל מצות
 לא תעשה, לזה נטע ה' בהם מפי אל עליון שרשי כי עיקרי
 המצוות, שבהם לא [תמוט] [תימוט] מורה מורעינו לעולם
 ועד:

14. Ohr Ha'Chaim
 Ha'Kadosh
 R' Chaim b. Attar
 (1696-1743)

15. Tanya—Chp. 20
 R' Shneur Zalman of
 Liadi
 (1745-1812)

פרק ב והנה מודעת זאת לכל כי מצות ואזהרת
 ע"ז שהם שני דברות הראשונים
 אנכי ולא יהיה לך הם כללות כל החורה כולה. כי דבור
 אנכי כולל כל רמ"ח מצות עשה. ולא יהיה לך כולל
 כל שס"ה מצות ל"ת ולכן שמענו אנכי ולא יהיה לך
 לבד מפי הגבורה כמארו"ל מפני שהם כללות החורה
 כולה. ולבאר היטב ענין זה צריך להזכיר החלה
 בקצרה ענין ומדות אחרות של הקב"ה שנקרא יחד
 ומיוחד וכל מאמינים שהוא לבדו הוא כמו שהיה קודם
 שנברא העולם כמש שרואה הוא לבדו וכמ"ש אתה
 הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא בו פ'
 הוא כמש בלי שום שינוי כדכתיב אני ה' לא שנית כי

It is well known that the commandment and admonition concerning idolatry,

"Commandment" refers to the positive commandments, and "admonition" to the prohibitions.³

which are contained in the first commandments of the Decalogue—"I am" and "You shall not have any other gods," comprise the entire Torah.

The first two commandments deal with one topic: the negation of idolatry in all its forms. The proclamation "I am the Lord your God" is the general negation of the existence of idolatry, and "You shall not have any other gods" is the explicit prohibition of its worship. But beyond this particular meaning, these two commandments include within themselves the entire Torah.

For the commandment "I am" contains all the 248 positive precepts,

All of the positive commandments are the way to be connected to the very self of God until He becomes "the Lord your God."

while the commandment "You shall not have" contains all the 365 prohibitions.

Every transgression is a form of idolatry. At times, this is clear-cut, and at others, murky. At times, a transgression results from conscious rebellion; at other times, from a spirit of folly that persuades a person that what he is doing is not quite idolatrous, that he remains a good Jew still attached to sanctity. If one were to experience, in its full poignancy and clarity, the truth of "I am the Lord your God" and "You shall not have any other gods," one would never be able to sin. This truth is expressed in the statement of the sages that "when a person grows angry, it is as though he is worshipping idols."⁴ An angry person, like any other transgressor, has established his ego as the determining factor of reality: "I want!" "I deserve!" We face a choice between ourselves and God. Either "I have created myself," and I do all that my heart desires, or God is the Creator and King of the Universe, and I

16. Commentary of
 R' Adin Steinsaltz

connect to Him, knowing that I cannot disengage myself from Him at any time and under any circumstances.

These commandments are thus meaningful not only in their narrow purview of idolatry but in the greater realm of Jewish existence. Thus, they function as the basis of all the commandments, positive and negative, in all the pathways of one's life.

That is why we heard only "I am" and "You shall not have" directly from the Almighty, as our Sages say.⁵

The Jews heard the first two of the Ten Commandments directly from God's mouth and not through the agency of Moses.

"Because these two are the sum-total of the whole Torah."

A person who completely accepts "I am the Lord your God" and "You shall not have any other gods" accepts the entire Torah. Everything in the Torah is nothing but a detailed delineation of how to cling to God ("I am the Lord your God") and how to refrain from idolatry ("You shall not have any other gods"). Therefore, every Jew had to hear these commandments directly from God with no intermediary, so that these precepts would constitute the primal and direct basis for his existence as a Jew.

The author now addresses a somewhat tangential point, as he turns from discussing the worship of God to a discourse on conceptual understanding.

17. Ramban commentary on Rambam

Sefer Ha'Mitzvos

נראה לי שהכוון בדברי הרב כי דבור אנכי ה' אלהיך הוא מן המצוות כמו שהוכיח מהבית דמכות, ורצויה עוד מזה שאמרו בהנדרים פרק הורס ככתב משה (דף כ"ח) לומר ה' הוא מלכותו שאלמדה בהתלה הו' אומר זו ע"ה, ופירש"י בהם ח"ל שאלמדה בהתלה הו' אומר זו ע"ה דכתיב בהתלה עשרת הדברים אנכי ולא יהיה לך דהיינו ע"ה עכ"ל. ויש לשאול על דרש"י מה היה לו לומר כהן אנכי. אלא בודאי לך כהן אנכי משום דקטית ליה מה שאמר בגמרא כי ע"ה נאמרה בתולה שהרי אנכי שהיו מלכות האמנה בלתיים נאמרה בתולה ולכן כתיב אנכי לומר שגם כי האמנה בלתיים שאלה לנו חלוקה היא המלוכה הראשונה מכל מקום כי נכלל גם כן ענין הע"ה שמי שליט מלכותו בלתיים היינו כעבוד ע"ה, או נאמר גם כן כי מזה שאמר הגמרא לומר ה' הוא מלכותו שאלמדה בתולה ולא אחר שאלמדה בראשונה יורה היינו שאין ע"ה מלוכה ראשונה, וזהו שפירש"י שאלמדה בתולה דכתיב בהתלה עשרת הדברים אנכי ולא יהיה לך דהיינו ע"ה ולכן הביא דרש"י גם אנכי שלא חסרה ע"ה ה' הוא מלוכה ראשונה כי לומר ראשונה רק נאמרה בתולה עשרת הדברים היינו אחר אנכי ומ"מ נקראת חתולה לבני עמר הדברים והכלום אחרים, ח"כ עיינתי גם בגמרא ורצויה כי אין חלוקה כלשון החלה לשון ראשונה. ומה שכתב כי מלכות האמנה יש רצויה על היות אנכי מכלל הברייתא, הוא הפך סברת בעל זכר הרקיע שהוא כתיב כעלמך עשה הראשונה שהביא הפסוק שחש ליה אנכי הינו כמנין המלוכה ממה שקראו לע"ה מלוכה שאלמדה בתולה, ויראה שלא דק בלשון דרש"י. ומה שאמר עוד כי דעת רש"י שלא מלך היה לפי שאנכי הוא יסוד המלוכה, ל"ל שגם כי הוא יסוד לא ירע מכוונת גם כן מלוכה שהרי מלוכה להאמין כיבוד היה. (א) ומאמר המכילתא שראה שיש שאין קבלת המלוכה בכלל הנידרות, זהו קודם שיקבלוהו עליהם לחלף אחר קבלתם למלך כרי מלוכה היא להאמין בזכותו. ומה שאמר עוד (ב) כי מזה שהרב שמה ל' מניעות בדבור לא יהיה לך שגם כן

כתב הרב המלך הראשונה שלטויה באמונת האלוהים והוא שאלמדה שיש מלה וסבה הוא טעם כל הנחלשות והוא אמרו יתעלה אנכי ה' אלהיך, ובסוף גמרא מכות אמרו חרי"ג מלכותו לא לומר לו למשה כסיוי מתי קראה סורה צוה לנו משה ויקראו חרי"ג הו' אנכי ולא יהיה לך מתי הכבורה שמענו, ומה נחבא לך שאנכי מכלל חרי"ג מלכות והיא מלוכה בלתיים כמו שביארנו:

מצוה א' היא הצווי אשר צונו בהאמנת האלהות, והוא שנאמין שיש שם עלה וסבה היא פועל לכל הנמצאים, והוא אמרו אנכי ה' אלהיך.

ובסוף נטרא מכות (דף כ"ג:) אמרו חרי"ג מצוה נאמרו למשה בסיוי, מאי קראה תורה צוה לנו משה, ר"ל מנין תורה. והקשו על זה ואמרו תורה בנימטריא חרי"ג הו', והיה המענה אנכי ולא יהיה מפי הנבירה שמענו

אמר הכותב האמונה הוא בדבור הזה לא בלתיים היא ולא דמוקה היא וכן בדברי רז"ל מפורש שהוא קבלת מלכותו יתעלה והיא האמונה בלתיים, (א) אמרו במכילתא לא יהיה לך אלהים ותמיים על מני למה נאמר לפי שהוא אמרו אנכי ה' אלהיך, השל למלך שכתב למדינה אמרו לי שבדין גור להם נירוח אמר להם לנו כשקבלו מלכותו אזור עליהם נירוח שיש מלכותו אינן מקבלים נירוחו הישן מקיימים, כך אמר האוקס לירדאל אנכי ה' אלהיך לא יהיה לך אלהים אחרים על מני איז הוא שקבלתם

פלוכס מלכותו במלכים אמרו הן כגם שקבלתם מלכותו קבלו נירוחו לא יהיה לך. ועם כל זה רצויה במלך ההלכות שלא ימנה לומר מלך הכלל חרי"ג (ב) והייתה מהרב שמה בדבור לא יהיה לך ד' מניעות, לא יהיה לך לא הענה לא שמחמה להם ולא חסדם, חס כן יהיה מפי הנבירה והם חרי"ג לא מנין חרי"ג. והיראה מדעתו של בעל ההלכות שאין מנין חרי"ג מלכות אלא נירוחו יתעלה שגור עלינו לעשות או מנינו שלא נעשה, אבל האמונה במלכותו יתעלה שהודיע אורה שליט באמונת ומחמיהם ובעליו השכינה לטינו הוא השיבך והאור שמתנו גולדו המלכות לא ימנה כחשוקו, והוא נאמר ההכמים גור עליהם, עשו קבלת האלכות ענין כפני ענינו והכחות הנבירות מלפי יתעלה משני אחר, ועוד כי מה הפרש בין הדיבור הזה ובין מה שאמר יתעלה לזוהק החיות איז ה' אלהים אשר הולמתי אחכם מלך מלכים והוא יראה לומר הולל וקבלתם

פלוכס מלכותו במלכים אמרו הן כגם שקבלתם מלכותו קבלו נירוחו לא יהיה לך. ועם כל זה רצויה במלך ההלכות שלא ימנה לומר מלך הכלל חרי"ג (ב) והייתה מהרב שמה בדבור לא יהיה לך ד' מניעות, לא יהיה לך לא הענה לא שמחמה להם ולא חסדם, חס כן יהיה מפי הנבירה והם חרי"ג לא מנין חרי"ג. והיראה מדעתו של בעל ההלכות שאין מנין חרי"ג מלכות אלא נירוחו יתעלה שגור עלינו לעשות או מנינו שלא נעשה, אבל האמונה במלכותו יתעלה שהודיע אורה שליט באמונת ומחמיהם ובעליו השכינה לטינו הוא השיבך והאור שמתנו גולדו המלכות לא ימנה כחשוקו, והוא נאמר ההכמים גור עליהם, עשו קבלת האלכות ענין כפני ענינו והכחות הנבירות מלפי יתעלה משני אחר, ועוד כי מה הפרש בין הדיבור הזה ובין מה שאמר יתעלה לזוהק החיות איז ה' אלהים אשר הולמתי אחכם מלך מלכים והוא יראה לומר הולל וקבלתם

יחי מפי הנבירה חסד ומתי גשה חרי"ג, לא ידעתי איך יולל את המולדה כי גם שבדבור לא יהיה לך הינו ד' מניעות לא יתחייב שאלמדה אחר הקב"ה כי אנכי ולא

וקבלתם מלכותו מיליאה חרי"ג קבלו נירוחו ואם היה בכל מקום מלוכה יאמר לנו והאמין שאני ה' שכלמתי אחכם מלך מלכים ועשו מלכות עם כל זה לא יבא בהשגחה האמנה כי הוא יעידך וכן ההלכות כאלף פירשתי. (ג) ולדעת הזו מה שאלמדה בתולה שאלמדה חרי"ג הו' אנכי ולא יהיה לך מתי הכבורה שמענו לומר שיש בדבור לא יהיה לך שתי מלוכה יעלמו למרי"ג. והם

יהיה לך דוקא אחר ולא כל גמרא לא יהיה לך, ומה שאמר עוד (ג) כי מה שאמר אנכי ולא יהיה לך שמשו מתי הנבירה פירושן שמשום בלשון הדבור על עמנו אבל לא כולו לומר שמיים יבאו כמנין, ל"ל כי זה"ל לא אפאר לפי שמתלה זה לא נאמר רק על מה שהקבו בגמרא מורה חרי"ג הו' ושבדין אנכי ולא יהיה לך שמשו מתי הכבורה לומר שגם מלכותו האמין שגם לא כן חס להם לכוונת אנכי ומי שמשו שגם לא כן חס לומר כלל יסוד לך שאלמדה מתי הכבורה לומר כלל בלשון מדבר על עמנו לסי פירושן ואם לא הינו מביאום גם כן אנכי היה גרסה שהוא לא כל בלשון מדבר על עמנו. שזהו מן השקר אם כן היה להם לומר אנכי ולא יהיה לך ולא השמחה להם שמשו מתי הכבורה שאלו האין הם התעלמים החשוקו לפי דרכו. ומה שאמר (ד) שמה"ג מזה לא יהיה לך על מניעות קיום הללוים ובין נראה גם כן מהמכילתא, איז כהלוי על הרב בלשון שהשיג עליו הרמב"ן אכתוב דעה הרב שגמלו אורה מלמלמין ללל אחר וולמו יתברך ושם יתברך בעז"ה:

שמענום. הגה נתבאר לך שאנכי ה' סכלל חרי"ג מצות, והוא צווי באמנת האלהות כמו שבארנו. (כפדת ושמע יחרו, מדע כלטת יסודי התורה פ"ח):

מצוה

ביעיהם. אבל הכונה מפני (מלוכה) הדבור הב' שהן מלכותו האמין, וכן מנה נה"ג במלות ל"ה שנסקולה פובר ע"ה אחר ומנה בלשון שכתלקות (ד) לא יהיה לך אחר שהיא אללו מייפס כקיום הללוים ולא הזכיר ללו אחר כשייפין. ומלמתי רצויה לדבריו שאמרו בהמכילתא לא יהיה לך אלהים אחרים למה נאמר לפי שאלמדה לא הפשה לך פסל און לי אלל שלא ישעה כשפני ככר מנין שלא יקיים תלמוד לומר לא יהיה לך, וזה דעת בעל הלכות גדולות ויש לו פנים, אבל עוד במלכות לא משעה אלא האחרון לי:

ביעיהם. אבל הכונה מפני (מלוכה) הדבור הב' שהן מלכותו האמין, וכן מנה נה"ג במלות ל"ה שנסקולה פובר ע"ה אחר ומנה בלשון שכתלקות (ד) לא יהיה לך אחר שהיא אללו מייפס כקיום הללוים ולא הזכיר ללו אחר כשייפין. ומלמתי רצויה לדבריו שאמרו בהמכילתא לא יהיה לך אלהים אחרים למה נאמר לפי שאלמדה לא הפשה לך פסל און לי אלל שלא ישעה כשפני ככר מנין שלא יקיים תלמוד לומר לא יהיה לך, וזה דעת בעל הלכות גדולות ויש לו פנים, אבל עוד במלכות לא משעה אלא האחרון לי:

18. Ramban

Parshas Yisro

אמר יאנכי הו' – This Statement¹ constitutes a positive commandment.² – יורה ודעה אותם שיעשו ויאמנו כי יש ה' והוא והוא אלהים לך – and the next expression, your God, taught them to believe that He is their God. – That is, they are to believe that there is a God Who exists, Who is the original Being, i.e., He predates all other beings, from Whom everything else came about only through His volition and power, שתיקבו לגבד אורו – and they are also to believe that "He is their God," meaning that they are obligated to serve Him.³

20. Maharal

Tiferes Yisroel Chp. 27

והנראה בזה, שכא ליישב מה שלא נאמר כאן ציווי בדבור הראשון של "אנכי", ועל זה אמר מפני כי כבר קבלו מלכותי במצרים, ולכך אמר "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך וגו'", וקבלתם שם מלכותי¹⁹, ואם תאמר, אם כן לא נצטוו עשרת הדברות בסיני, והכתוב אומר (דברים ז, יג) "ויגד לכם בריתו את עשרת הדברים". שאין זה קשיא, כי כאן חזר להזכיר מה שקבלו אותו לאלקים. ופירוש זה הוא קרוב לפירוש שלפני זה²⁰, דסוף סוף אין ציווי בדבור הראשון מפני שכבר קבלו מלכותו²¹ במצרים. רק שחזר להזכיר דבר זה בסיני, שיהיה זה הברית בין השם יתברך ובין ישראל לעולם²².

ומעתה יתורץ הקושיא שנשאל אל הראב"ע, כמו שכתב בפרשת יתרו (שמות כ, ט), למה אמר "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולמה לא אמר "אנכי ה' אלקיך אשר בראתי שמים וארץ"²³. כי דבר זה לא שייך לומר כלל, כי הכתוב רוצה לומר למה הוא אלקיהם, ועל זה אמר "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ועל ידי זה שהוצאתי אתכם מארץ מצרים, קבלתם אותי למלך, ותהיו עבדים לי²⁴. ואם יקשה להם, כי הוא יתברך אלקיהם לא בשביל שהוציא אותם מארץ מצרים, רק בשביל שברא את האדם, והוא אלקי הכל. ולפיכך הוקשה להם, כי ראוי לומר "אנכי אלקי השמים אשר בראתי שמים וארץ וגם אותך", ולמה חלה בהוצאה בלבד²⁵. אלו האנשים מבינים כי אין חלוק בין אלקותו יתברך על ישראל, ובין אלקותו על הכל. וכמו שהוא יתברך אלקי הכל, כך הוא אלקי ישראל. ודבר זה טעות. כי מה שאמר הכתוב "אנכי ה' אלקיך", רוצה לומר שאני אלקיך בפרט, שהוא יתברך שמו חל על האומה הנבחרת בפרט. אף כי הוא אלקי הכל, אין נקרא שמו רק על האומה הנבחרת, ואין מלכותו רק על האומה הנבחרת. וזהו "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"²⁶. כי

19. R' Avraham Ibn Ezra

(1092-1167) Spain

ולא נקרא הוא לבדו אלהיו; שאנכי ר' יהודה הלוי מנותחו כבוד, למה הזכיר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ולא אמר שעשיתי שמים וארץ, ואני עשיתיך. וזאת היתה תשובתי אליו. רע כי אין מעלות בני אדם שוות באמונתם בלבם, שהם מאמינים בשם הנכבד. כי הרבים מאמינים להשמעות אונים שיאמר להם אדונייהם ככה. ולמעלה מהם, שראו זה כתוב בדברי התורה שנתן השם למשה, ואם יבוא אפיקורס לערער כי אין אלהים, ישימו ידם לפיהם, כי לא ידעו לחשיב. ואשר נשאו לבו ללמוד חכמות, שהם כמו מעלות לעלות בהם אל מקום חפצו, יכיר מעשה השם במתכות ובצמחים ובחיות, ובגוף האדם בעצמו, שידע מעשה כל אבר ואבר כפי התולדות, ולמה היה על זאת המתכונת. ויגבה לבו אחרי כן לדעת דברי הגלגלים, שהם מעשה השם בעולם האמצעי שהוא עומד, וירע זמן מתי תקרר השמש או הלבנה, וכמה יקדר השמש ממנה, גם ידע הלבנה למה נקדרה ומי גורם לה. וכל אלה ידע בראיות גמורות שאין בהם ספק. ומרכיב השם ידע המשכיל את השם. וככה אמר משה הודיעני נא את דרכיך ואדעך (להלן לג יג). והנה השם הנכבד הזכיר בדבור הא', אנכי ה' אלהיך. וזה לא יוכל להביך רק מי שהוא חכם מופלא, כי כבר פירשתי (לעיל ג טו) בפרשת ואלה שמות כי זה השם לבדו הוא העומד בלא שינוי, ואין זולתו שוכן עמו, ולא כמותו יושב קדם סלה (תהלים נה כ), ומעמיד העולם העליון בכחו. והעולם האמצעי ככת השם ומלאכיו הקרושים שהם בעולם העליון. וזה העולם השפל שאנו בו מעמדו בכח השם, ובכח שני העולמים העליונים. והנה יספיק למשכיל בכל גוי דבור אנכי ה', כי עשיית שמים וארץ היום קרוב מחמשת אלפי שנה, וישראל לברם מורים בזה, וחכמי האומות אינם מכחישים, כי השם הוא לבדו עשה שמים וארץ. רק הם אומרים, כי השם הוא עושה תדיר בלי ראשית ואחרית. והנה השם עשה אותות ומופתים במצרים, עד שהוציאם משה להיות להם לאלהים. וככה אמר משה או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי (דברים יד לז). והטעם כי השם עשה לישראל מה שלא עשה לכל גוי, כי השם ברא העולם האמצעי, והוא מושל על העולם השפל כפי מה שיש במערכת מול כל עם מטוב או רע. כן יקרנו, כי כן חלק להם השט. והנה היתה במערכת ישראל כפי כוכבי מזלם להיות עוד עובדים. והשם בכחו, למען אהבת האבות, חידש אותות בעולם השפל שלא היה בממשלת העולם האמצעי, והוציא ישראל מרשות המזלות להיותם לו לעם נחלה. וכעבור זה אמרו קדמונינו אין מזל לישראל (נדרים לב). ועוד אבאר זה בדרך משלים בפרשת כי תשא (להלן לג כא): והנה, בעבור

21. Kuzari

R' Yehudah Ha'Levi (1075-1141) Spain

כה. אמר החבר: על הדרך הזה השיבותיך כאשר שאלתני, וכן פתח משה לדבר עם פרעה כשאמר לו: אלהי העברים שלחני אליך, (שמות ז. טז.) רצונו לומר: אלוהי אברהם יצחק ויעקב מפני שהיה אברהם מפורסם אצל האומות, וכי התחבר אליהם דבר האלוהים והנהיג אותם ועשה להם נפלאות, ולא אמר: אלוהי השמים והארץ שלחני אליך. ולא: בוראי ובוראך, וכן פתח אלוהים דבריו אל המון ישראל: "אנוכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", (שמות כ. ב.) ולא אמר: "אני בורא העולם ובוראכם". וכן פתחתי לך מלך הכוזר כאשר שאלתני על אמונתני, השיבותיך מה שאני חייב בו וחייבין בו כל קהל ישראל, אשר התברר אצלם המעמד ההוא בראות עיניהם ואחר כן הקבלה הנמשכת שהיא כמראה העין:

כו. אמר הכוזרי: אם כן אני רואה שתורתכם אינה נתונה כי אם לכם (ואין חייב בה זולתכם).

כז. אמר החבר: כן הוא, וכל הנלוח אלינו מן האומות בפרט יגיעו מן הטובה אשר ייטיב הבורא אלינו, אך לא יהיה שוה עמנו. ואילו היה חיוב התורה מפני שבראנו היה שוה בה הלבן והשחור, כי הכל בריאותינו. אך התורה מפני שהוציאנו ממצרים, והתחברות כבודו אלינו, מפני שאנחנו נקראים הסגולה מבני אדם.

25 [1] The Rabbi said: "This is exactly the way I responded to you when you first made your inquiry. This is also how Moses first spoke with Pharaoh when he told him that the 'God of the Hebrews' had sent him.³⁷ Moses referred to God as the God of Abraham, Isaac, and Jacob, because it was well-known amongst the nations of that time that God had communicated with these men, guided them, and performed miracles for them. Note that Moses did not say that the 'God of heaven and earth' had sent him, nor did he refer to Him as 'He who created us all.' Similarly, when God first spoke to the Jewish people [at Mount Sinai] He declared, 'I am the Lord your God Who took you out of Egypt,'³⁸ and not 'I am the Creator of the Universe and your Creator.'

[2] "This is how I started to respond when you asked me about my faith. I answered what I and the rest of the Jewish people are obliged to believe based on our first-hand encounter with God [at Mount Sinai]. We have passed down this account, without interruption, from generation to generation, and so even today it is as if we are eyewitnesses to the event."

26 The Kuzari said: "If this is so, it would seem that your Torah was only given to you Jews, and no one else is bound by it."

27 The Rabbi said: "You are right, but non-Jews who wish to adhere to the Torah will still be rewarded as we are, just not to the same degree.³⁹ If the requirement to follow the Torah were based on the fact that God created us, then all people—white and black alike—would be obliged to follow it. Rather, we Jews are obliged to follow the Torah because God took us out of Egypt and attached His glory to us. God did this specifically for us, as we are known as the 'choicest' of all mankind."⁴⁰

22. R' Elchanon Wasserman (1874-1941)

התלומדים היווה גדולים כמו אריסטו. אשר הרבים העיד עליו שעשלו הוא לכתב מנמנה וי"ל שלבר המננה והי"ל לא היה זכם גדול כמוהו בולס. וי"ל לא עמדו לו חכמה להשיג אמונה אמתו. וא"כ אין אפשר שתודיק חזיק את כל המצוות שישיגו בדעתם הפשוטה יותר אריסטו. וידוע שאין הקב"ה בא למצוה עם בריוהו.

ה. ועוד. הנה בני נח נבטו על שבע מצוה. ובאשר אינם מקיימין אותן כדאי יעשה ע"י לעמוד לנא. והנה נצ"ח בעתה. בן נח. אשר כל ימיו היה שכור ורועה בעלי חיים. ובאשר יובא לבי"ד של מעלה וידוע אותו ליתום על שלא קיים שבע מצוה. והוא יצאק מנח ויהי לו לידע שאני מצוה כשבע מצוה. ולבאורו מעטו צורקת כמד ובכ"י יצא חייב כד"ס. וכל מצוה האלה צריכין בארתי.

ה. אבל כשר נבטונו ביה נמצא כי המצוה שהקב"ה ברא את העולם היא מוכיחה לכל בן דעה. אם רק יצא מכלל שומרי תאין צורך כלל לשים פילוסופיא להשיג את הודיעה הנמה וי"ל. והנה הלבבות כקער החזק פרק י': ויש בני אדם שאמרו שהעולם קורה במקרה. פגלי כדאי היה ותימא בעיניו אין. תעלה בדעת מחשבת זאת. ואילו אמר אדם בגלגל של מים המתגלגל להשקות שדה. כי זה נתקן מכלי כנתת אונן. היינו חושבים את האמר זה לשכל והשונע וכו'. וידוע כי הדברים אשר הם בלי סנות מבינין לא ימצאו בהם ליפני הכנסה. והוא חראה אם יספר לאדם דין פתאום על ניד ודלק אי אפשר שיצטרך ממנו לכתב מותר. ואילו בא לפענע ככה בשרד יאמר אומר. כי נשפן הדין על הניד בעצמו ויעשמה צורה הלבב היינו מבינים אותו. וכו' עיי"ש. ואין אפשר ל"ג דעה לומר על הבריאה כולה שנקשית מכליה. אחרי שאנו רואין על כל מידע שיטת חכמה עמוקה עד אין תכלית. ומה חכמה נפלאה יש בכמהה זו והאדם והמחור אמרו והחכמה כאשר יעידו על זה כל חכמי הרפואה. הנחיות. וא"כ אושר לומר. על מכותה נפלאה כחמי שנקשית מכליה בלי כנת עושה וזם יאמר

אדם על מורה דענות שנקשה מעצמו. הוא למשוגע יחשב האמר כי. וכל דברים אלו נמצא במודר: מעשה שבו מין אחד לרבי עקובה. א"כ לו הפין לר"ע. מי ברא את העולם? אמר לו ר"ע. יצ"ה. אמר תפ"ח: וראינו דברי ברוך. אמר לו ר"ע: מי אר"ג את בגדך? אמר תפ"ח: אורג. אמר לו ר"ע: הורגו דבר ברוך. ובלשון הזה אמר ר"ע למלמדיו. כשם שהחלית מצוה על האורג והחלת מצוה על הגב והבית מעד על הנבוא. כך החלית מעד על הכב"ה שברא. ע"כ המודרש. ואם נצ"ח. שיווד אדם בדעת שלימה תיכף משעת הולדתו. הנה לא יוכל להשיג את גודל ההשתמשות בראתו. מהאדם את השמים ובכאם. והנ"ל וכל אשר עליה. ובאשר נבקש את ואיש היה להשיב על שאלתו. אם העולם אשר הוא רואה עשה במעם הראשונה בעשה שאלתי בלי טום ממה או שפשה ע"י בורא חכם הנה כאשר יתבונן בדעתו ישיב בלי טום מכלי שחברו בעשה בחכמה נפלאה ובמדר נעלה מאד. ובכ"ה. במנהג השמים מספרים כבוד וכו' מבשרי אותה וכו'. וא"כ מדבר תוכה ונפלא מאד להיפוך. אין נמצא פילוסופים גדולים לומר שהעולם נעשה במקרה. ה. והפרק החדש צע"ט בהודיק המגלה לנו כל סמנה ונמא הכתוב: ולא תהא שוחה כי השוחח דעור עניי חכמים. היעורר שוחח עפ"י ד"ה. הוא כשוח חרופה. כמו גז' ויובית וכו'. והל"ת דואת האמר על כל אדם וגם חכם מכל אדם תודיק פמשה רצ"ה. אם יצו"ה. שיקה שידך פרומה. יתעורר עיני שכלו ולא יוכל ללון דין צדק. ובחשקפה השנייה היא דבר חסמה דומה ל' משה האחרון שכתבל הנאה כל דבר. שיהיה לום מכלל דין אחר. ששפתי דעתם ודעו דין שיקה. אבל ה"ה הנהיה העדה לנו שכן הוא נדמות ה' נאמנה. וע"כ צ"ל. שהוא חזק מכל שבע מצוות מש המורה. כי היע"ח ישיפי על השכל. ומיכן. שחל על ע"ן היע"ח וכל ע"ן השכל. כי רצון קטן ישיפי על שכל גדול. רק מעט ועל שכל קטן ישיפי יותר. ורצון גדול ישיפי ע"ד יותר. אבל פמור בלא כלום אי אפשר. וגם הרצון החזק קטן יוכל להשחת איזה נמיה. גם את השכל החזק גדול. ומצונו גדול. ה' שני דיעי מירוח. שפי' ומהה כל דוח

א. ולא תהיה אהר לנכבם. ו' המינות נמי. והבארה סיבת המינות היא מלקול הרע והשכל. ומקום משכן הדעת באדם הוא בראש ולא בלב. וא"כ היה ראוי להודיע. לא תהיה אחרי דעתכם והאשכם. ובאמת מצוה במקראת פעמים הרבה יחוס החכמה ללב. כמו. ל"ב. ראה הרבה חכמה. והם לב יקח מנחה. וצ"ח. כדאי. אהר שיענות יק להשכמה אל הלב.

ב. וזכום הרשעים כספר המצוהו מצוה ראשונה לידע ולהאמין בהקב"ה וכו' עיי"ש. וצ"ח. להבין את שירך מצוה להאמין: ושלמא הורבת המצוהו שירך מצוה לעשות או שלא לעשות. והנה הוא ביד גודום ומלוי ברצונו אם לעשות או לחולל. אבל האמונה כשי"ת ובמורתו היא מידה דמפיקה. ומל"י אם יש לו האמונה היתה אין צורך לעשותו שיאמין והם היו צורתה האמונה מלבד אין בינו להשיגה ולבארה והא אדם גמור בהו לליבנה אנושה. ובמשפט החורה אם רואין דעו המפיקה חומר מאד וזהו מעמד ע"י. שהרי העובר על"ם צדיק לזנו בבי"ד ע"י עדים והמטאה. והמטאים מורדיו ולא מעלין בכל מקום ובכל זמן וזמן צדיק המראה ולא דין פטורדי. וכן לענין האמין בע"י ומסר נשט עליה או המקריב בו למורג. בחשקפה ראשונה ראו לזנו כאנס. שהרי אנוניו בע"י חוקק כ"כ עד שהיה מקריב לה את בנו ומקרא"י שיהא עונשו קל כחטם עובר עבירה המאמין כלה. ואילו בחורה כבינו להשיג. כי ע"ן ע"י חומר מאד. ובמר כנה הדמ"ה. כי לא מצוה בחורה ליתן קנאה רק בצ"ה. ע"ה נוע"ש.

ג. ועוד. וזכ"ח. והאמונה היא מכלל המצוהו אשר כל ישראל מבינו בה תיכף משתדש לכלל גדולה. ודיע"ח חיותו בן ר"ג שנה והנחות בת ר"ב שנה. והנה ידוע. כי בענין האמונה נבשלו

שומרים להם מאדם ודברים הפך נמיה בשלם לומר, כפי שנין
 הכי וכו' ואמר עני דומה דומה של מקבלי שומרי עיני דברים
 נמלים באר והטות נמיו אגן אם רועל שורר נמלאים ברוח
 דעתם ובמדותיהם הקדושות פעלה עליהם קבלת המה כל עשה
 המטה שכלם, כיש אנשים המשתוקקים בהמט עהיה אשר הנהיג
 משור אותם ואמר להם, הרי לפניך עולם של הפקר ופשה מה
 שלבר הפקר עד כמה יש כח בנפשה המטה המה לעני עניי שכלה
 כי בברך שומרים משהיה לא יוכל להפיר את המטה אם היה נט
 רעונותיו המה כמו שיכיר לרוב זה ואף נהמם הוהנו גדול לא
 העמוד לו חכמהו בעשה שהוא שבור, ומעתה אין המטה מהמולותיהם
 שכתרו בנפשו העולם, כי כפי גודל שכלם עור גדול וזהו וזהו
 האחריות להנחות עהיהו ושוהו כה יש במה להמט דעת אדם.
 לומר, כי שתי עמשים שנים אינו ארבע אלא הפשי, יאין מה כפכל
 האדם להפיר את המטה, בלתי אם אינו משורר בברך שהוא דן
 עליו אלא אם הורה המטה הוא נגד רעונותיו של אדם אין זה
 להשכל, כפי הוהנו גדול להאיר את עני האדם.

א. והוא שמה, כי יסווי האמונה כפי עצמם הם פשוטים
 ומכונים לכל אדם שאינו בכלל שומה אשר א אפשר להמט
 באמנותם, אמנם רק בחנה, שלא רח האדם משורר, הינו עיה
 הפשי המטה עיהו ומרובותיה האיכ סיבה הפינה והפירה אין
 מקורה בקילוק השכל כפי עצמה, כי אם כפי רצונו להמירהו.
 והנהו ומשור את שכלה ומעתה טעם היטה מה שרובותיה הורה.
 ולא הורה אחריו לכמה זו מונות הינו שוהמם מוהר להפוע
 להעבר את רעונותיה כדי שיהא השכל הפשי למטות הרצון
 ומפיה יכיר את המטה המונות לכל מן דעת שוקביה ביה את
 העולם, כמאמר רבי עקיבא, שיעולם מעוד על מנהיה שרואה
 ומפירה אין לה שום מקום בשכל האדם, כי אם ברעונותיו האחריות.
 ואילו לא היינו האחריות להורה גמה, לא היה אפשר בשום אופן
 לברא לירי טעות של משה או עיה, כי גדול ענו משורר שומבר
 האחריו על שכלו כפי עד שלא יכיר אמת משורר כואה, והמטה

א. ואמר, שהטות כעל התנאים בשאל פאחד מחכמי הנשים
 הרי כתוב בתורה אחרי רבים להטות ואהה הטעם מכל העמים ואיכ
 למה לא מקבלו אמונתו והשיב לו הגאון, כי דין רוב לא נאמר
 אלא בספק ולא בודאי, כמן כמעט תורות מוכרות בשך שחיה
 והנה מוכרת באר נבילה, הנמא בשך ואינו נכח, הלך ארץ הדיב
 אכל אם התחילה נכרחה שהוא מהפיעים לא מהני לוחה, וכן אהנה
 אין לו ספק באמיתות אמונתו ולא יוכל הרוב להעבירו מעתה.
 והמרוך מה אמת ובורה אכל לפי המכואר למעלה בלא הני אין
 בקום להשאלה זה, והכחוב אחרי רבים להטות כמאר ביינינו שהן
 כילו כשרין להן, שאינו נונקף אכל אם רוב היינין הן נונקף
 ומרעון אינו בנענף, ביה שומפין להמיעים, ונענינו אמונה וזה
 אי אפשר לאדם להפיר את המטה, דע אם יהיה הפשי מכל המטה
 עהיה, ואנשים כואו אינו נמצאים כיל בשום אמה ולשון, רק
 אצל חכמי ישראל הקדושים כפלאי אילים, ואף אם היו אכל

האמין, הינו שלא יעביר האחריו כל שכלו ומפיה מבוה האמונה
 בהכרח ואין צורך להשולל להשיג אמונה אלא להסיר את הנדחים
 להפסידה, והוא תבא סאלית, וגם מן גה השכל, מיני יש בכח
 דעתו להכיר, כי העולם מעיד על הכביה שרואה, וזה טעם שאיך
 כי כל פעולה נעשית עיי מן דעת, יש לה אינו הבלוה, וכיון
 שהבריאה נמצאה עיי מציא יחיה, בודאי יש לה הבלוה, וכיון
 וכל השיכור להשדק והופר, שהיה כבוד, כי הבלוה בריאת שמים
 וארץ הייתה כדי להטות יישי ולהשתכר, ועיי דבר שומה, כי
 חכמיה כל הנמצאים כולם הוא לעשות רצון קובם, ואיכ שיהיה לו
 להפיר, שוה הוא הבלוה ביאנו לעולם לעשות רצון קובם, היה חייב
 להקור ולהודיש מהו רצון ה' רצון ראוה לעפש כפאמר, מן מה
 מהרה, שהיה לו להפיר ולא למת, והו עיי טעם הוהר העומש לעון
 עיי, כי אילו היה שכל האדם הפשי מרצונו, לא היה אפשר לו
 לעצת אחר ענייה, והאמונה בעיי הגיעה לו ממני הוהר האחריו
 לעשות כל חוכמה, כדרך עובדי עיי, ומכאשרם לא עבדו ישראל
 עיי אלא כדי להפיר להם עריות כפריסא.

ב. ואמר, שהטות כעל התנאים בשאל פאחד מחכמי הנשים
 הרי כתוב בתורה אחרי רבים להטות ואהה הטעם מכל העמים ואיכ
 למה לא מקבלו אמונתו והשיב לו הגאון, כי דין רוב לא נאמר
 אלא בספק ולא בודאי, כמן כמעט תורות מוכרות בשך שחיה
 והנה מוכרת באר נבילה, הנמא בשך ואינו נכח, הלך ארץ הדיב
 אכל אם התחילה נכרחה שהוא מהפיעים לא מהני לוחה, וכן אהנה
 אין לו ספק באמיתות אמונתו ולא יוכל הרוב להעבירו מעתה.
 והמרוך מה אמת ובורה אכל לפי המכואר למעלה בלא הני אין
 בקום להשאלה זה, והכחוב אחרי רבים להטות כמאר ביינינו שהן
 כילו כשרין להן, שאינו נונקף אכל אם רוב היינין הן נונקף
 ומרעון אינו בנענף, ביה שומפין להמיעים, ונענינו אמונה וזה
 אי אפשר לאדם להפיר את המטה, דע אם יהיה הפשי מכל המטה
 עהיה, ואנשים כואו אינו נמצאים כיל בשום אמה ולשון, רק
 אצל חכמי ישראל הקדושים כפלאי אילים, ואף אם היו אכל